

אזיקים בכנסת

היתה להרתיע חברי-כנסת בנן מלקוט מעשה כזה בי נסיבות אלה. יתר על-כן: סיעתו של צ'רלי היא גדולה למדי, ועור מדת לרשותה מיכסה סבירה של הצעות-לסדרהיום. מדוע לא ניצל ביטון אפשרות זו, כדי להילחם את מילחמתו למען האסירים?

אקט סימלי אינו יכול להשפיע, אם אין חצוי פים בו משוכנעים לחלוטין כי בעיה-המעשה פועל בתוכם, וכי המעשה נובע מאמונתו.

יתכן כי ירמיהו בן-חילקיתו לא היה נזקק למעשיו הריטוריים. אילו היה משוכנע כי הציבור יקשיב לו גם בלאו הכי, וכי אמצעי-התיקשות יהיו קשובים לדבריו. באותם הימים, אמצעי-התיקשות העיקרי היה השיח האנושי הפשוט. מעשה שהלחיב את הדמיון ושגרם לסני סציה, עבר מפה לאוזן, מעיר לעיר. על כן עורר ירמיהו שערוריות. לא זה בלבד שהיה איש ריב ומדון, אלא גם סקנדליסט ממדרגה ראשונה היה.

למרבח הצער, אין המצב בכנסת טוב יותר. הרוצה למשוך תשומת-לב, חייב לעורר סקנדל. נוכחתי בכך פעמים בלא-ספור, במשך שמונה שנות כהונתי במוסד זה בעבר. יכול פלוגי לאמר בכנסת דבי רים חשובים ביותר ולהעלות רעיונות מבריקים, מבלי לעורר הד כלשהו. בעיתונים ייאמר: "כן, גאס ח"כ פלוגי", הטלוויזיה והרדיו יתעלמו מדבריו כליל.

אך אם אותו ח"כ פלוגי יקלל ברוסיה, אם יורוק לחלל השמצה שלוחת-רסן, אם יצליח בכמה דבריה-בל לעורר מהומה, יקבל את כל הפירסום האפשרי. העיתון נות תפרסם בהגאה כותרת שמנה בנוסח "סערה בכנסת", וכל מילה ממילות-השוק תפורסם בהבלטה.

מכאן שגם ח"כים רציניים (ועל אחת כמה וכמה ח"כים שאין שאיפה בליבם אלא הכמיהה לפירסום אישי) שואלים את עצמם: מה אני יכול לעשות כדי שישלמו לב לדברים החשובים שאני עומד להגיד? במיקרה הטוב ביותר, יבחר הח"כ באקט ריטורי כלשהו.

במיקרה הרע ביותר, יפליט כוונה-היתחלות דברים מעליבים ופרובוקטיביים, המבטיחים מראש "סערות-רוחות".

י ש האן פגם באמצעי-התיקשות, שאין להתעלם ממנו. כאשתיקשורת, איני בא למתוח ביקורת על הנטייה הטבעית של "האמצעים" לפרסם דברים פיקנטיים וסני-סציוניים, כגון הילופיעלגונות או סערות-רוחות בכנסת. דברים אלה טעונים סיקור עיתונאי מלא. בהחלט.

אך אני בא למתוח ביקורת על כך שאין כימעת סיקור לרעיונות מעמיקים וחשובים המועלים בכנסת. נאזינו שזכר, פסקן מרכזי במיפדגה גרור, לה, יזכה תמיד בפירסום רב יותר מאשר נאום רציני שזכר, יוצא-רדוף.

אם מותר לי להזכיר דוגמה משלי: כיום באים פרוי פסורים מלומדים ושופכים דמעות-תנין על מחול ממי שלתישראל, שלא השכילה לטפח את צמיחתה של מנהיגות פלסטינית אחראית בשטחים המוחזקים. לא יכולתי שלא להיזכר בעשרות הנאומים שנשאנו בעניין זה במלי את-הכנסת ב-1967. תבעתי אז להעניק לתושבי השטחים הכבושים חרות פוליטית מלאה, כדי שיוכלו לכוון מנהיגות לאומית אותנטית, שתפעל למען הסדר-שלום ישראלי-פלסטיני.

רעיון זה לא נתקבל, כידוע, עליידי ממשתל-אשכול. אך הוא גם לא זכה בשום תשומת-לב באמצעי-התיקשות רת. מה ושם הוזכר הדבר בחצי-מישפט ("ח"כ אבנרי הציע להתיר פעילות פוליטית בשטחים") אך הדבר נבלע בים המלל של הסיקור השוטף. הגישה היתה: מה הוא מבלבל את המוח? הוא בסך הכל סיעתי-חיד! מדוע לדבר על רעיון כל-כך רחיק? (הייתי או הייתי שדיבר על כך. גם רק"ה התנגדה או לעצמות פלסטינית ול- מדינה פלסטינית).

עיתונות טובה היא זו המסקרת גם את הדברים הפיקנטיים והסנסציוניים, שהם חזק מן החיים, וגם את הדברים הרציניים והחשובים, שהחברה איבדה לתת ענינה את דעתה.

כך אנו נוהגים בשבועון זה. כל עוד לא ינהגו כך אמצעי-התיקשות בכנסת, יתפחו חברי-הכנסת שוב ושוב לעשות מעשים פרובוקטיביים, שימשכו את תשומת-הלב.

סיכום: מעשהו של צ'רלי ביטון היה, לדעתי, מעשה שלא-בעתו. הוא לא שירת את המטרה המוצה הרת שלו ולא העלה את כבוד הכנסת. המושפל בלאוי הכי עד עפר.

אך אין כל פסול באקט הריטורי, הבא לשרת מטרה לגיטימית וזהה-גיש רעיון חשוב, כפי שעשו נביאי ישראל בשער העיר.

לא פעם קורה ההיפך: האקט הסמלי הוא כה חזק, עד כי הוא מאפיל על הנושא שאותו הוא בא לשרת, ומוחק אותו מן התודעה.

יתר על-כן, המעשה עזר לעורר בלב הציבור אסוציאציות ודימויים שאינם תואמים כלל את כוונת הנאום, ואולי אף פותרים אותה.

כאשר עמד מנחם בגין לא מכבר על דוכן-הנאומים בכנסת וקרע פיסת-נייר, כדי להדגים את מהותה של "פשרה טריטוריאלית", הוא עשה מעשה לגיטימי בהתי-לט. המעשה תאם את הכוונה. פשרה טריטוריאלית פירו-שה לגזור שטח לשניים.

ובכל זאת לא השיג בגין את מטרתו, אלא להיפך. האקט של הקריעה עורר זיכרונות עגומים על אודות זאב ז'בוטינסקי, שקרע את כרטיס-החבר שלו בהסתד-

רות הציונית, והזכיר גם את מאמרו על ההסתדרות: "כן, לשבור!".

כך קרה גם למעשה שלנו בפרשת תעודת-הזהות. הצי-בור לא הבין את האקט הסמלי על פי כוונתנו, אלא ראה בו קריעה של סמל-המדינה.

חוששני שכך קרה גם למעשהו של צ'רלי ביטון. בבית התקציב אין מזכירים את החבל, ובכנסת הנוכחית מוטב שלא להזכיר כבלים.

אחד מחבריה הוא נובל בינלאומי, שנידון זה עתה למאסר, לכמה מחבריה יש עבר פלילי, ומוכר-לשעבר של צ'רלי עצמו נשלח למעצר בחשד של עבירה חמורה. **לא, בכנסת התשיעית בהחלט לא כדאי דגמי-נף באזיקים!**

ה אקט הסמלי צריך להיבחן גם לאור הנסיבות הר-מסוימות של המיקרה.

ביטון רצה, לדבריו, למשוך תשומת-לב למיקרה ש-קרה, שבו נורה עברייני ירושלמי למוות עליידי שוטרים. לשם כך בחר דווקא ויכוח על גורלם של יהודי ברית-המועצות. בבחינת: אסירי ארצן ואסירי ארץ אחת, אסירי ארצן קודמים.

הדבר מעורר תמיהות רבות.

למשל: גם אם נניח שיש למתוח ביקורת חמורה על היחס לאסירים בישראל (ואני מניח זאת בהחלט) — האם הדבר פוגע במאומה בחובתנו להתריע על היחס לאסירי רים בברית-המועצות?

האם אסירים בברית-המועצות אינם ראויים ליהם הזקן, מפני שיש (נניח) התעללות באסירי רים בישראל? איזה מין הגיון מעוות זה?

יתר על-כן, מעשהו של ביטון חשוד שיבעתיים מפני שהוא חבר בטיעה שבראשה עומדת מילפגה קומוניס-טית, המסורה בלב ובפש (וגם בכל שאר חלקי גופה) לברית-המועצות, בלא סייג ובלא הסתייגות. קל לחשוד בסיעתו של ביטון שתחת להילחם למען האסירים בישר-ראל, באה לחבל בדרישה האנושית לשיחרור האסירים הפוליטיים בברית-המועצות.

עצם הידיעה שחשד כזה יתעורר אוטומטית, צריכה

ה ברי-הכנסת צ'רלי ביטון כבר הותר מכבליו. ועי-דת-הכנסת פסקה לו עונש. כל מי שהיה לו מה לאמר על נושא זה (וגם מי שלא היה לו מה לאמר) כבר אמר את שלו.

אחרי שחלפה הסערה-בכנסת-המים, הייתי רוצה להר-עלות כמה שאלות לגבי הפגנות מסוג זה בכנסת. אני נחפו לעשות זאת עתה, בטנם שובי לבניין.

מה מותר ומה אסור? מה ראוי ומה אינו ראוי? מה מועיל ומה מזיק?

ר עת הוויכוח על העונש שהוטל על צ'רלי ביטון, לא שכחו הפרשנים להזכיר מיקרים קודמים, שבהם נענשו חברי-כנסת על "עבירות" מסוג זה. בין השאר: מנחם בגין, שסולק משיכית-המליאה בשל חלקו בהסתה להמונות בשערי הכנסת. בעת הוויכוח על הסכם-השילוי-מים, ופרשת תעודת-הזהות של שלום כהן.

אולי זוהי הזדמנות טובה לספר מעט עי-יודתה שזאת אותה תקריה.

הממשלה החליטה או להגדיר את הפרט "לאום" בי-תעודת-הזהות (ובחוק השבות) על פי אמת-הידה דתית בילעדית. ראינו בכך קנוניה מיפלגתית בווייה להגברת הכפייה הדתית במדינה ולפגיעה בזכויות-האדם. והחלטנו להביע את דעתנו זו בצורה הדרמטית ביותר.

סיעת העולם הזה—כוח חדש, שמנתה אז שני חברים, הגישה הצעה להביע אי-אמון לממשלה. הוטל עלי להי-עלות את ההצעה ולנמקה, ואילו שלום כהן, אז החבר השני של הסיעה, היה צריך לדבר במהלך הדיון.

הוא רצה לחדר את הוויכוח עליידי אקט דרמטי. בשיא נאומו כך הציג, ישלוק גפרור ויצית את תעודת-הזהות שלו.

התנגדתי לכך. בלבי עלו אסוציאציות מסוימות, כגון שריפת הרייכס-טאג. הדלקת נייר באולס-המליאה היתה עלולה לגרום לפאניקה, ובוודאי לסערה שתסיח את הדעת מן העיקר. אך הסכמתי שהוא יקרע במהלך הנאום את הדף בתעודת-הזהות, שבו רשום הפרט "לאום". (עוד) קודם לכן הציעה סיעתנו, כמה פעמים, למחוק ביכלל את הפרט הזה מתעודת-הזהות.

שלום כהן אכן נהג כך. הדבר גרם לשערוריה, ויו-ר הכנסת השמיע למחרת היום גויפה מעל הדוכן. מחיתי על כך בחוקי, ומשום-כך סולקתי מאולם הכנסת, בפקודת ה"ור", עליידי ידידי הסדרנים, שנשאנו על-כפיהם.

ה שאהה אם הג'סט הדרמטית היא במקומה בכנסת צריכה להידון מבחינות שונות.

קודם כל: האם היא יעילה?

גדולי הנאומים בכל הדורות נעזרו בכלים ובמעשים, כדי לתת דתת את תשומת-הלב שזו-מיה עיניהם ולחרוט את דבריהם בזיכרונם.

הצטיינו בכך נביאי-ישראל, שעשו מעשים סימליים רבים, כדי לתת תוקף דרמטי לדבריה-התוכחה שלהם. **די אם נזכיר את ירמיהו הנביא, שהיה אמן האקט הריטורי.**

למשל, פרשת האזור:

"הלוך וקנית לך אזור-פישתיים, ושמתו על מותניך, ובמים לא תביאנה. ואקנה את האזור כדבר ה' ואשים על מותני... ואלך ואטמנהו בפרת, כאשר ציווה ה' אותי... ואלך פרתה, ואחפור, ואקח את האזור מן המקום אשר טמנתיו שמה, ותנה נשאת האזור. לא יצלח לכל! כה אמר ה': ככה אשחית את גאון יהודה ואת גאון ירושלים הרב... ויהי כאזור הזה אשר לא יצלח לכל..."

או פרשת הבקבוק:

"כה אמר ה' אלי: הלוך וקנית בקבוק יוצר חרס... וירצאת על צווארך... ועתה אנוכי נתתי את כל הארצות האלה ביד נבוכדנאצר מלך בבל, עבדי... והיה הגוי והממלכה אשר ילא יתן את צווארו בעול מלך בבל, בחרב ובי-רעב ובדבר אפקוד את הגוי ההוא..."

או פרשת האלי:

"כה אמר ה' אלי: עשה לך מוסרות ומוטות, ונתתם אל גיא אברהינום... וקראת שם את הדברים אשר אדבר אליך... ושברת הבקבוק לעיני האנשים ההולכים איתך... ואמרת אליהם: ככה אשבור את העם הזה ואת העיר הזאת, כאשר ישבור את כליה-יוצר, אשר לא יוכל להרפא עוד, ובתופת יקבור. מאין מקום לקבור?"

בוודאי לא היה קל לירמיהו לשאת נאום תבוסתני כזה, שעבר בעיני רבים את גבול הבגידה. העול שעל צווארו נועד להעניק דבריה אזה את הכוח הריטורי הרב ביותר.

מבחינה זו ניתן לטעון כי צ'רלי ביטון צועד, לאפי-תעתו כי רבה, בעיקבות הנביא הזועם, ויש לקוות כי לא יגיע כמותו אל בורה-הטיט.

האקט הסמלי נועד, איפוא, להדגיש את כוונת הנאום ולהדירה לתודעת הציבור.